

435613

Eletir. O.

558.

D^r. ZIPSER KERESZTÉLY ANDRÁS.

Doctor

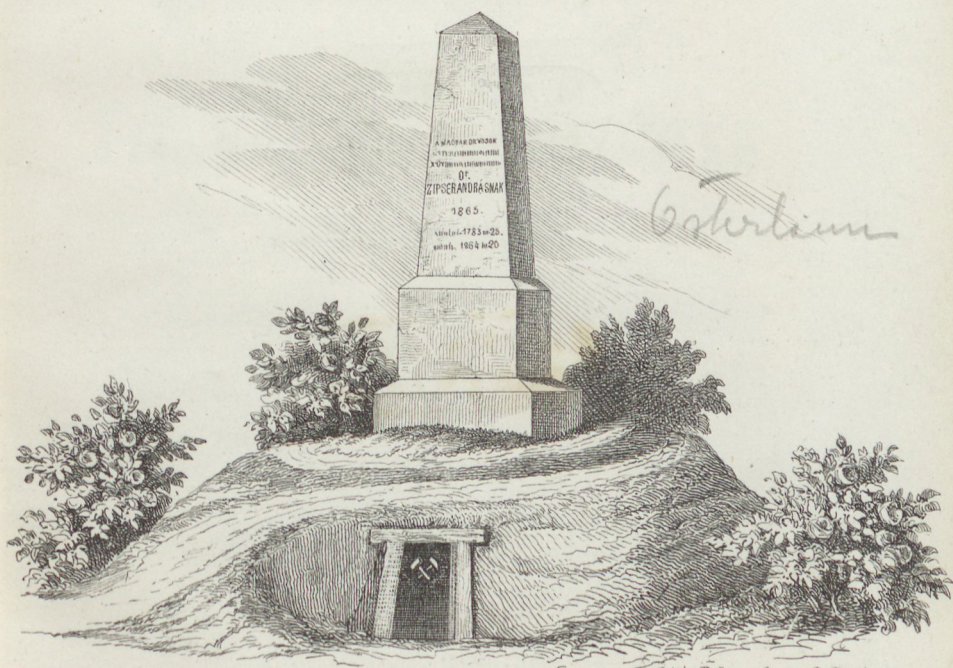
ZIPSER KERESZTÉLY ANDRÁS.

ÉLET-RAJZA

írta

KUBINYI FERENCZ

a magyar Földtani Társulat Elnöke.

Lith. Rohn & Grund, Pest 1866.

P E S T

1866.

435613

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

R
1977

A MAGYAR
ORVOSOK
ÉS
TERMÉSZETVIZSGÁLÓK

1866 IK ÉVBEN

RIMASZOMBATBAN

TARTOTT

XII. NAGY GYÜLÉSÉNEK

MÉLY TISZTELETTEL

KUBINYI FERENCZ.

173013

A MAGYAR

ORVOSOK

TERMESETVIZSGÁLOK

1866 K. ÉVBEN

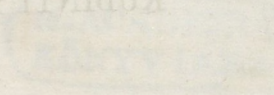
RIMASZOMSZTAN

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

XII. NAGY GYŰJTEMÉNYEK

MELY TISZTELLETTEL

KUBINYI FERENCZ

ELŐSZÓ.

Midőn a jelen életrajzot magyar és német nyelven közrebocsájtánám, következőket törekedtem utólni. — Czélom a boldogult, mint egykori tanítóm iránt, hálámat leróni; — a magyar orvosok és természetvizsgálók eránti mély tiszteletemet az által tetteleg bebizonyítani, hogy e csekély művet a rimaszombati nagygyűlés összejövetele emlékeül ajánlani bátorzkodtam; hogy a bejövendő pénz összeget egy nemes czélra fordítsam, hogy t. i. egy már 86 éven felüli beteges aggastyán Libay Sámuel beszterczebányai ezüstműves, ki életét többnyire remek művek készítésére fordítá (milyen a m. nemzeti muzeumban lévő egyik remek műve I-ső Napoleon álló szobra) midőn végórája közeleg s a nélkülözéssel küzdeni kénytelenítettik, hátralevő napjait gond nélkül befejezhesse, és az általa készített néhai dicső emlékezetű Ferencz császár és magyar királynak ezüst sodronyból (Silber filegran Drath) készült életnagyságu szobra, melyen a híres művész 3 évig és 4 hónapig példátlan kitarással és nagy szorgalommal dolgozott, mely 13 márk ezüstöt, vagy is 213 latot nyom, 28 hüvelyk magas és 65-ezer-nél több részletből áll a magyar nemzeti muzeum szá-

mára megszerzettetvén, e remek-mű a beolvasztástól megmentessék. A német nyelven szerkezett életrajz által szinte hálámat igyekeztem leróni azon férfi eránt, ki a szerencsétlen napokban, melyek hazánkra nehezdedtek, megmentőm volt, ki hazánk tudományos érdekében folyvást működik; ez valjon ki lehetne más, mint Haidinger Vilmos a cs. kir. birodalmi földtani, világ-hírű intézet alapítója és igazgatója a valódi nemes ember barát; — és hogy a művelt külföld előtt bebizonyítsam, hogy a boldogult érdemeit mi is tudtuk méltányolni.

Szükségtelen, hogy meleg szavakat intézzek azokhoz, kik a szenvedő emberiség és tudomány érdekében folyvást működnek — teljes meggyőződésemmel, hogy a tisztelt nagy gyűlés tagjai filléreiből annyi gyüendő össze, hogy a kitűzött cél el lesz érve.

Pest 1866. évi május 19-én.

Id. Kubinyi Ferencz.

Dr. Zipser Keresztély András életrajza.

Dr. Zipser K. András született Győrött 1783-ik évi nov. 25-ikén — atyja Libetbányai származásu, mint kitünő katona, 33 évig szolgált — nagy atyja Zipser András 1777-ik évi aug. 27-én mint Libetbányai orvos múlt ki.

Zipser András elemi tanulmányait Bazinban az ottani ágostai evang. iskolában kezdette meg, azután Besztercebányán Koch Gottfried tanító alatt folytatta. Később négy évig Pozsonyban az ágostai evang. Lyceumban akkori híres tanárok Fábri Stanislaides, Fabel, Bilnicza alatt, kitünően tanulta a philosophiai és theologiai tudományokat, mely idő alatt mint szorgalmas tanuló privat oktatást több házaknál adván, szüleinek pénzbeli segedelmét igénybe nem vette. Ép midőn mint theolog valamely németországi egyetembe kimenni szándékozott — Brünnbe hivatott meg az ottani ágostai evang. elemi iskola tanítójául, ezen meghívást 1803. évben elfogadván, az ottani Senior Jekusch Mihály, a ki mint híres nevelő általános tiszteletben állott, ajánlatára, minekutánna a catholicus iskola igazgatója Mayerhoffer által véghez vitt vizsgálat után alkalmazottnak találtatott; a nagy hirű André az akkoron igazgatása alatt volt nevelő intézetben szinte mint privat tanítót alkalmazta, a hol is előljárói megelégedését és bizalmát egész mértékben utó érte.

Hogy André mint író, az irodalmi téren mennyire mozdította elő mind azt, ami jó és hasznos, az eléggé tudva van. André

tevékenysége jótékonyan hatott Zipserre, a ki alkalmatossá lett arra, hogy idővel egy női nevelő intézetnek élén álljon, melyet későbben Beszterczebányán meg is alapított. — Már Brünnben a nevelési oktatáson kívül André által megindított folyóiratban még akkor is, midőn az Hesperus név alatt folytatott, mint munkatárs, tevékeny részt vett.

Zipser, életének legszebb öt évét ily hasznos összeköttetésben tölté.

Tanítói kötelességein kívül Brünnben az iparosok számára már ennek előtte alapított vasárnapi oskolában a tanítást szorgalmasan folytatta; kedvező időben hallgatóival a vidékre kirándulásokat tett, és őket a természet szépségeire és kincseire figyelmeztette. 1805. decz. 2-án a szerencsétlen auszterliczi csata alkalmával élete veszélyben forgott, ugyanis ifusági kíváncsiságánál fogva oly közel merészkedett menni a csatározók közé, hogy jobb lábán visszapattanási (Prellschuss) lövést kapott, de abból szerencsésen kigyógyult. — Fent érintett hasznos összeköttetése — azonban magasabb kötelességek u. m. a gyermeknek szülei eránti kötelességei zavarták meg. — A kor által meghajlott atyának csupán egy kívánsága volt, egyetlen fiát még egyszer láthatni, ezt teljesítendő, Beszterczebányára sietett, holis 13 hét múlva atyja annak karjai között múlt ki, kit magáénak nevezett.

Ez alkalommal Beszterczebányán megürült leány-iskolai tanszékkal megkináltatván, azt örömmel fogadta el, leginkább azért, hogy a gondviselésére bízott leányiskolában a külföldön szerzett tapasztalataihoz képest üdvösebb szellemet és tökéletesebb oktatást behozván, e tekintetben is hazájának hasznos szolgálatot tehessen. Férfi korának legszebb idejében, 30-ik évében, néhai bánya tanácsos Kolbányi ritka elmebeli tehetségű Katalin leányával házassági életre lépett; — nem sokára egy leánytanító és nevelő intézetet Beszterczebányán alapított. Neje valóságos Gertrud lévén, a tanodával összekötött intézetének 1859. évig hű védangyala volt s ezt rendesen és áldásteljesen vezette. Ezen intézetből szivben s lélekben művelt több száz nevendék került, kikből idővel okos háztartó hű nők és anyák váltak. Virágzó intézetét a nevelési új rendszer következtében nagy csapás érte, minekutána Zipser a katholika val-láson levő leányok nevelésétől eltiltatott, legnagyobb csapás érte

1859. évben, midőn a tiszta jellemű és ritka műveltséggel bíró nejét a kérlelhetlen halál karjai közül kiragadta, ekkor intézete végképen megszűnt. — Üres óráiban a föld és ásványtanban szerzett tapasztalatait kivált Magyarországon folytonosan tett kirándulásaiban felhasználván, szorgalmasan gyűjtött észleleteit nem csak egyes szakférfiakkal közölte, de több folyó iratokban napfényre is bocsájtotta. — Nemcsak a bel, de a külföldi intézetek — muzeumok s más egyéb gyűjtemények számára gyűjtött ásványpéldányokat ingyen széjjel küldözte, és ez által első volt, a ki nagy kiterjedésben, hazánk föld és ásványtani kincseit a művelt külfölddel megismertette — Beudantnak utitársa volt magyarországi kirándulásaiban. Ki nagy hírnév munkájában Zipserről dicséretesen emlékezik meg. Később ezen életrajz írójával kezét fogva több ízben Magyarországot, továbbá Erdélynek, Horvátországnak s a határszéleknek nagyobb részét beutazván, a gyűjtött több ásványpéldányokkal már nem csak a maga, de társa, azaz nevem alatt is egyes szakférfiaknak, intézeteknek, fejedelmeknek, számos hazai intézeteknek, magyar akademiának, mely őt s engemet a gyűjtésre megbízni kegyeskedett, a pesti magyar egyetemnek nemcsak egyes jól idomított példányokkal, de egész gyűjteményekkel kedveskedett — bátran mondhatni, a világot magyarhoni sziklafajokkal és ásványokkal elárasztotta.

1810-ben az ásványtant a Besztercebányai ágostai evang. iskolában tanította; — számos tanítványaival, ezen, még akkor kivált iskoláinkban parlagon hevert tudományt megkedveltette; — növendékeivel számos kirándulásokat tett, s őket nemcsak a gyűjtésre buzdította, de a példányok czélirányos idomítására is tanította. *) Már 1816-ban egy ásványtani kézikönyvet irt

*) Ezen életrajz írója szerencsés volt az ásványtanban Zipsertől 1810 — 1813-ig oktatást kapni 1813. évben Zólyom, Nógrád, Kis-Hont és Gömör megyéket, föld és ásványtani tekintetben vezérlete alatt beutazni. — A két utóbbi megyébeni tudományos utazásomat 1813-ik évben német nyelven mint éves ifjú irtam le ezen czim alatt:

Ezen kéziratot sikerült 1849-ben a losonezi tűzvész alkalmával, több becses irományokkal jelesen, egy régi családi naplóval együtt egy jó barátomnak, midőn már levéltárom égett megmenteni, mely reám nézve, mint tudományos működésemnek első zsengeje, igen becses.

ezen czim alatt: „Versuch eines topographisch mineralogischen Handbuches von Ungarn — Oedenburg 1817.*) Az ezen munkát támogató példányokból a cs. k. bécsi ásvány gyűjteménynek — Brasiliába Leopoldina cs. kir. főherczeg asszony ő felségének, a ki nagy kedvelője volt az ásványtannak — Ferdinand ő cs. kir. Felségének, mint akkori korona örökösnek — a cs. kir. brüni erdész akademiának, — a cs. kir. Polytechnicum intézetnek — a Graczi Johanneumnak, a cs. kir. paduai — pesti egyetemnek és más külföldi kabineteknek kedveskedett. — 1815 és 1817-ben gyalog utazta be Lengyel és Poroszországot. — Számos szakferfiakkal és egyes intézetekkel csereviszonyban állván, nevezetes orchyotognofiai és földtani gyűjteményt állított össze, mely már az által is nevezetes lett, hogy 1821-ben Ferencz Károly Ő cs. kir. főherczegsége, később 1822-ben a szeretve tisztelt József Nádor és annak neje Mária Dorotya Ő cs. kir. főherczegségeik megtekinteni kegyeskedtek **) — ezen kívül Beszterczebányán Brasiliából — Angol-, Siberia-, Norvég-, Svéd és más országokból s világrészekből megfordult tudósok és utazók azt a megtekintésre méltónak találták ***) Nem csak Európának majd minden tartománya, hanem Észak-Amerika is Zipser szorgalma következtében Magyarország ásványaival megösmerkedvén, képesekké lettek a külföldi tudósok a küldött példányok mind meg anynyi adatok nyomán egy oly képet elő-

---

*) Ezen munkára Beudant is hivatkozik ily czimű munkájában: Voyage mineralogique en Hongrie pendant l'année 1818 par F. S. Beudant trois volumes en 4-to et Atlas, Paris chez Védière 1822. jelesül a lapon dicséretesen emlékezik meg Zipserről.

**) Ezen különös megtiszteltetést Zipser a magasvendégek eránti hálája elismeréseül egy.

Beszterczebánya városában a Silbergasse nevű utczában volt tulajdon házában a felső emeleti elő csarnok dél felé szemközti falába beépített szürke márvány táblára vésett következő sorokkal örökitette.

Dieses Haus beehrten mit Allerhöchst ihren Besuchen Sr. Kais. königl. Hoheit, der Erzherzog Franz Carl am 6. Oct. 1821. und Sr. k. k. Hoheit der Erzherzog Joseph Palatin v. Ungarn mit Allerhöchst ihrer Durchlauchtigsten Gemahlin der Frau Erzherzogin Maria Dorothea geb. Prinzessin v. Württemberg am 22. August 1842.

***) A híres 3000 példánynál többremenő ásvány gyűjteményt (Orchyotognostische Mineralien Sammlung) azon vesztességem, melyet 1849.

állítani, mely szerint a képletek kifejlődésének történelme az egyes ásvány képletek kora Magyarország földtani viszonyai napfényre derítettek. Hogy Zipsernek ezen törekvése mennyire ért legyen czélt, erre nézve bizonyságul szolgálnak azon hizelgő és dicsérő iratok, diplomák, melyek érdemei elismeréseül egyes tudósok, intézetek részéről küldettek, és azon számos rendek, melyekkel koronás fejedelmek és herczegek által feldiszítettett — végtére ajándokok, mind megannyi kitüntetések jelei. Hogy néhányat említsek: 1817-ben a porosz király Frigyes Vilmos egy 50 aranyat nyomó éremmel, — 1819-ben a varsói kir. Lengyel egyetem 20 aranyat nyomó éremmel — 1820-ban a Svéd király az északi csillagrenddel — a Würtembergi király ugyan azon évben a polgári érdem arany érmével, — Sándor császár nagy értékű gyémántos gyűrűvel — a porosz király ismételve az 1-ső rendű érdem renddel — Frigyes Ágost szász király — a kinek társaságában szerencsés volt a Kriván és Chots hegy-csucsokra felmenni, felső magyarországi leginkább Árva, Liptó és Szepes megyéket fűvészeti tekintetben beutazni — egy gyémántos gyűrűvel — a nassau uralkodó herczeg 1823-ban 22 aranyat nyomó aranyéremmel — 1825-ben a badeni nagy herczeg Lajos a polgári érdem arany érmével — 1826-ban a heseni-nagy herczeg Lajos az 1-ső rendű Lajos renddel — 1827. a Bajor király tulajdon képével diszített nagy értékű porcelán edényvel — 1830-ban Miklós czár egy különös értékű gyémántos gyűrűvel — 1832-ben Keresztély Frigyes Dán herczeg egy arany burnót szelenczével — 1833-ban a porosz király már harmad izben a veres arany sas 3-ad rendű renddel aján-

---

évben a losonczy tüzvész alkalmával a muszkák által elkövetett vandalismus folytán annyiba szenvedtem, hogy ifúságom óta a szerencsétlen napig nagy szorgalommal összegyűjtött több ezer példányból állott föld, ásványtani és egyéb gyűjtemény a láng és a préda mártalékává lett némű pótlékául és azon kegyeletnél fogva, melylyel Zipser András mint egykori tanítóm és barátom eránt viseltetem 1865-ik évben kész pénzen megvettem, — még most a gyűjtemény általam ládába bepakolva Pesten egy boltban letéve lévén — vajha utóérhetném azon pillanatot, midőn czélszerű szekrényekbe rendszeresen felállítva nem csak gyönyörűséggel élvezhetném, de másoknak kivált jó barátimnak és szakértőknek közszemlére kitehetném !!!

dékozták meg; — a szász altenburgi uralkodó herceg által pedig még 1828-ban hercegi tanácsosul neveztetett ki.

Az érmekeket, drága gyűrűket s más ajándékokat, melyekkel őt főkép a külföld megtisztelte mind előszámolni nem lehet; mert azok halála óráján nem léteztek többé, — a boldogult pénzre szorulván apródonként eladogatta a becses ajándékokat.

Naplót vezetett — de ez fájdalom sehol sem található!

Végrendelet és utód nélkül halván el, egy ideig azt hittük, hogy hátra hagyott vagyona a fiscusra szálland; — miután azonban későbbben rokonok jelentkeztek a fenmaradt vagyon egy távoli rokonra szállott. —

Kivánatos volna, ha a hátra hagyott kéziratok, rendbe szedtvén magyar nyelven is napfényre jönnének — azt hiszem sok tekintetben maradandó becsesel bírnának. —

Egy Besztercebányán általa alapított női nevelő intézetnek 50 évnél tovább, mint alapító vezető és oktató élén állván, egy munkát is irt ezen czim alatt: „Lehrbuch zum Gebrauch für Töchterschulen — Kaschau 1822; — 1827-ben“ Badegast in Szliács“ — czimű munkát bocsátott közre; — azonkívül „Leonhardt Taschenbuch der Mineralogie“ — Magazin der Pharmatie — Iris czimű folyóiratokban — Ersch és Gruber Encyclopediájában számos értekezések jelentek meg tőle. —

Külön álló munkát irt: a statutióról ezen czim alatt „Über die Statution in Ungarn, veranlasst durch die gesetzliche Verleihung der weil. fürstlich von Kohárischen Güter an Sr. Durchlaucht den Herzog Ferdinand von Sachsen Coburg-Gotha zu Murány am 5-ten December 1834.“ — Továbbá közre bocsátott ily czimű munkácskát: Franz I. Kaiser von Oesterreich geehrt im Tode wie im Leben. Stuttgart 1836 — Neusohl und seine Umgebungen und die Versammlungen ungarischer Aerzte und Naturforscher.

Kéziratban számos jegyzetei voltak, melyek bő anyagúl szolgáltak volna egy magyarországi földásványtani kézi könyvhez — sajnos, hogy ezen adatokra vonatkozott 12,000 példány sziklafaj és ásvány, melyeket 40 év alatt sok fáradsággal és szorgalommal gyűjtött 1845. évben Besztercebányán dühöngött tüzvész által megsemmített; ekkor Zipser tulajdon házának fedele is leégett — szép példával ment elő a lelkes város polgár-

sága, midőn az uj fedelre fa és egyéb anyagot Zipser számára ingyen szolgáltatott ki. Ezen kívül kéziratokban néhány év előtt magam is láttam ily czimű értekezéseket: „Histoire metallique de François Empereur d'Autriche“ Europas Ehrenzeichen des XIX-ten Jahrhunderts — idetartoztak Szász, Porosz, Bajor, Württemberg, Olasz, Stajer, Horvát, Lengyel, Morva, Silesia, Csehországban s. a. t. véghez vitt utazásai alkalmával összeirt jegyzetei is. —

A magyar orvosok és természetvizsgálók munkálatait kezdettől a múlt 1863. évben tartott nagy gyűlésig német nyelven rövid vázlatban adván ki, ez által ezen tudományos összejövetelek tevékenységét a tudós külfölddel megismertette.

A magyar Orvosok és Természetvizsgálók gyűlésein kezdettől fogva szorgalmasan megjelenvén, azokban tevékeny részt vett. — A Besztercebányai gyűlés előtt Zólyom megyét, — a Kolosvári előtt a Bánságot, — a Sopronyi gyűlés előtt pedig Soprony megyét ezen életrajz írójával, beutazta; — a gyűjtött ásványpéldányok a gyűlések alkalmával felállítottak — későbbben részint a magyar nemzeti muzeumba, részint az erdélyi kolozsvári muzeumba kerültek.

Jenát 1836-ik évben ezen életrajz írójával látogatta meg a német országi orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése alkalmával. Mi előtt Jenába értünk a híres Litrow és Hamerschmidt társaságában a vidéken több kirándulásokat tettünk *) Szerencsések valánk Humboldt Sándorral másodsor találkozni — elfelejthetlen marad örökre azon élvezet, melybe Humboldt szállásán részesültünk, midőn Ehrenreich microscopicus kísérleteket tett, a többek között a jenai egyik híres forrás viz-

---

*) Mielőtt Jenába értünk Kösztriczbe az ottani híres sertül mind a négyen annyira rosszszul lettünk, hogy Jenába érvén Litrow, Hamerschmidt és Zipser Cholerinába estek és fekvő betegek lettek; — én is rosszúl voltam, de a magyar fodormenta (mely nélkül ritkán szoktam nagyob útra iudulni) annyira használt, hogy más nap, midőn idegen orvosok által meglepetve, kik mint collegák szivesek voltak felettünk formális consillumot tartani, számomra jó féle tokai bort rendeltek és olyat egy meszelyes palaczkba a patikából egy aranyért csak ugyan kaptam is, mely tökéletesen kigyógyított, többi társaim is későbbben olyannal élvén, harmadnapra felgyógyultak.

ben uszó veres foltokban rubin színü infusoriumokat fedezett fel — a cserveniczai nemes opálba is igyekeztt infusoriumokat előidézni, de e tekintetben nem ért czélt — a gyülés alatt, valamint annak számos tagjai, ugy Zipsert s engemet is azzal tüntettek ki, hogy az ő nevére, valamint az én nevemre is egy egy Georginát neveztek s szenteltek *)

A német orvosok és természetvizsgálók gyüleaseit gyakran látogatván meg — a boroszlói gyülesen 1833-ban Radvánszky Antal által mint Zólyom megye megbizotíja. Ezen gyülés alatt

---

*) Zipser weislich lila (mit Wellenrand. Blumenblatt 11. szám alatt v. Kubinyi schöne sanfte weisse. d. äuss. Blätt. weissgelblich. 12. sz. alatt. Lásd: ezen czim alatt: Verzeichniss für 1837 der ausserlesendsten, dichtgefülltesten, schönfarbigsten Dahlien oder Georginen, welche in den neuesten, vorzüglichsten Varietäten, die aus englischer, französischer und eignen Cultur entsprossen um beigesetzte Preise in Preus. Cour. zu haben sind bei Christian Deegen zu Kostritz bei Gera.

V o r b e r i c h t.

Aus den, von dem Herrn Alexander von Humboldt in Mexico gesammelten u. dem botanischen Garten in Berlin mit getheilten Saamen der *Georgina variabilis*, mögen durch deren weitere Verbreitung und Cultur in den Gärten diejenigen gefüllten Varietäten entsprungen sein, welche in den Jahren 1822 und 1823 in Deutschlands Gärten anfangen grössere Verbreitung zu gewinnen, und Gärtner und Blumenfreunde gleich beseelten, diese herrliche Garten-Zierde zu pflegen, zu cultiviren und zu vervielfältigen. Durch die Bemühungen englischer, französischer und deutscher Cultivateurs haben wir in einem Zeitraume von 15 Jahren früher kaum g e a h n t e vollendete Georginen erlangt, die durch ihre majestätische Schönheit und Pracht in Form, Färbung und Füllung der Blumen, allgemein erfreuen, entzücken und sich dadurch den Weg in fast alle Gärten bahnen.

Da nun die Cultur der gefüllten Georginen in jenen Jahren anhebt, in welchen Okens Vorschlag Aerzte und naturforscher jährlich einmal, bald in Süden, bald in Norden Deutschlands, in persönlicher Befreundung und wissenschaftlicher Besprechung zu vereinigen, eine Idee, die schon viel segensreiche Wirkungen gehabt und auch im laufenden Jahre viel Anklang gefunden und grosse Begeisterung in den Theilnehmern gewekt hat: so wurde ich dadurch auf den Gedanken gebracht, meine Lieblingsblumen an deren Veredlung ich schon seit 14 Jahren arbeite, und unter deren lieblichen Farben ich endlich die blaue Farbe zu erzielen hoffe, mit jenem Vereine in eine gewisse Vergleichung zu bringen und ich glaubte den flüchtigen Gedanken um so fester halten zu dürfen, da derselbe gegen den Schluss des letzten Naturforscher Vereins in Jena die freund-

egyik föld és ásványtani szakosztály ülésében azon kitüntetésben részesült, hogy Humboldt Sándor indítványára elnökül választatott meg, melyen Humboldton kívül G. Münzter, G. Sternberg olmucai kanonok és német s a külföld számos első rangu tudósai több katonai nobilitások mint tábornagyok részt vettek — ugyan ezen gyűlés alkalmával egy másik szakülésben számos magyarországi ásványokat, kivált félopalokat mutatunk be, melyeket a berlini ásványgyűjtemény számára Humboldt Sándornak adtunk által — ugyanakkor ezen életrajz írója is mint Nógrádmegye követje jelent meg — ezen kitüntetésért a gyűlés mind Zólyom, mind Nógrádmegyének köszönetet szavazott. *)

Zipser a magyar orvosok és természetvizsgálók 1847-ben Sopronyban tartott VIII. nagygyűlése alkalmával jeles értekezésében a magyarhoni bányászat nagy fontosságát kiemelve, első indítványozta egy magyarhoni földtani és bányászati társulat alakítását; — ezen indítványa köztetszéssel fogadtatott, és az egész ügy a gyűlés akkori elnöke herczeg Eszterházy Pál hatalmas pártfogása alá helyeztetett. A herczeg minden jó,

---

lichste Aufnahme fand. So habe ich mich denn erküht die in der gedachten Stadt versammelt gewesenen Herrn Aerzte u. Naturforscher zu — Pathen für meine Pfleglinge zu erkiesen und selbige nach ihren Namen zu benennen. Gern bin ich bereit, den betreffenden Herrn ein Exemplar der nach Ihnen benannten Georgine zum Geschenk darzubringen, wenn sie mir gefälligst die Art und Weise angeben wollen, wie ich Ihnen solches übersenden soll.

Auch erbiere ich mich, mit Vergnügen denjenigen Herrn Naturforschern und Aerzten, welche einige mit Freundes Namen geschmückte Georginen in ihren Garten wünschen, diese ihnen unter billigen Bedingungen zu überlassen.

Diejenigen Herrn Naturforscher und Aerzte Gönner und Freunde der Wissenschaften, welche bei den frühern Versammlungen concurrirten, werden mir hoffentlich erlauben, die neuesten, vorzüglichsten Georginen, welche im nächsten Jahre 1837 erscheinen mit ihrem Namen schmücken zu dürfen.

*) A nógrádi nemzeti intézetet megbízása következtében a boroszlói nagy gyűlések előtt és alatt, a poroszországi tanítási és nevelési rendszert tanulmányozván, ott szerzett tapasztalataimról szóló hosszas értekezésemet illetőleg tudósításomat a tisztelt intézetnek beadtam ezen czim alatt: Kubinyi Ferencz előterjesztése a nógrádi nemzeti intézethez 1833-ik évben Poroszországban a tanítás és nevelés tárgyában tett ta-

hasznos és közczélú vállalat hatalmas és bőkezű előmozdítója lévén, kegyeskedett az ajánlott pártfogást elfogadni és a keletkező társulat gyámolítására évenként 400 forintot aláírni. — A földtani társulat fájdalom, a közbejött hazánkat minden tekintetben sújtó körülmények miatt csak 1850-ik évi július 6-án tartott közgyűlés alkalmával magát alakítottnak nyilvánithatta *)

---

pasztalatairól, kiváltképen az elemen taris iskolákról, tanítói nevelő intézetekről, vagyis seminariumokról.

Ezen tanulmányozásaimban segéd kezet nyújtottak leginkább Humboldt Sándor, Wend, Otto, Mitterdorf consistorialis tanácsos, Müller és mások is — számos könyvekkel, melyek a nevelésről írvák tértem vissza, melyeket az intézetnek adtam által. — Tudósításomat a nógrádi intézet köszönettel fogadván azt a magyar tud. akademiának küldötte meg. E kézirat a tisztelt akadémia részéről 1837. június 12. és szeptember 14-én tartott kis gyűlésnek 158. sz. alatti határozata szeriut szinte köszönettel fogadtatván, Fáy András tiszt. és Kállay Ferencz rendes taggal közöltetni rendeltetett a végre, hogy annak tartalmáról a társaságot tudósítsák.

271. Ugyan annak Kállay Ferencz és Fáy András véleménye szerint Kubinyi Ferencz előterjesztése, a nógrádi nemzeti intézethez — ha az megnyugodnék benne, a tudománytárba vétetni, annak közléseért pedig köszönet megíratása határozatott.

Az akkori előleges censura miatt a kérdéses kézirat ezideig napfényt nem láthatott — a kéziratot évek hosszú során nem kaphattam vissza — azonban az akadémia mostani titoknoka Arany János sziveségéből kézhez kapván, azt számomra lemásoltattam — szerintem még most is annyi évek mulva sok tekintetben sok tanuságost és nálunk elfogadhatót foglal magában.

*) Lásd első jelentés a magyarhoni földtani társulattól 1852. — 1—8. lapig berekesztőleg.

I. A magyarhoni társulat keletkezésének története.

1) Sopron. Egy magyarhoni földtani és bányászati társulat alapítását Zipser Endre tanár és tudor első indítványozta a magyar orvosok és természetvizsgálók 1847-ben Sopronban tartott VIII. nagy gyűlése alkalmával egy jeles értekezés által, melyben a magyarhoni bányászat nagy fontosságát kiemeli, s ennek bizonyítására felhozá, hogy hiteles adatok nyomán 1740-től 1772-ig és így 32 év lefolyta alatt a Selmecezi és körmöczi bányákból 100 millo értékű arany és ezüst került ki; — Erdélyben és Nagybányán ugyanazon idő alatt pedig 50 millió értékű nemes érc hozatott a földgyomrából napvilágra; megemlíti ezen egykor oly virágzó bányászat roppant hanyatlását ez utolsó négy év tizeden át, reményét és óhajátát fejezvé ki, ezen hanyatlás meggátlását az egész országnak földtani átkutatása által eszközölni, mi egy földtani bányászati

Jelen volt a Pesten 1864. évben tartott IX. nagygyűlésen is lélekben még mindig erős, de már testben szenvedő állapot-

egylet által legcélszerűbben történhetne. — Zipser tanár ur előadása az említett gyűlésen eleven részvétellel hallgattatván, indítványa nagy tetszéssel fogadtatott, és az egész ügy a gyűlés akkori elnöke, herczeg Eszterházy Pál ő főmlga hatalmas pártfogása alá helyeztetett; a herczeg minden jó, hasznos és közczéln vállalat hatalmas és bőkezű előmozdítója lévén, kegyeskedett az ajánlott pártfogást elfogadni és a keletkező társulat gyámolítására évenként 400 pforintot aláírni; ezen fényes példát követve csakhamar megteltek az alakuló társulat aláírás iveri, azok neveivel, kik 5 forintnyi évi fizetés csekély kötelezettsége által a társulat gyakorlati és nagy fontosságú czélját t. i. azon földrészesz gondos és tudományos átkutatását, melyen élünk, — mely mindnyájunknak naponkinti táplálékot nyújt, mely nemzeti jóllétünk és gazdaságunk legtisztább kiapadhatlan forrása, előmozdítani óhajtották.

II. Vidéfalva. — A társulat további kifejlesztése és szervezése a soproni nagygyűlés által magokra az alakuló társulat tagjaira bízván, a hasznos vállalatok fáradohatlan és lelkes előmozdítója kir. tanácsos és muzeumi igazgató Kubinyi Ágoston úr, mint a soproni gyűlés volt alelnöke, több szakértő tudós honfit hívott meg Vidéfalvára Nógrád megyébe tulajdon házához a soproni nagygyűlés alkalmával nagy örömmel és buzgó részvétellel felkarolt eszmét: egy magyarhoni földtani és bányász-egylet alakítását célszerű alapszabályok meghatározása által rögtön életbeléptetendő. A kitűzött napon 1848-iki január 3-án Kubinyi Ferencz birtokos Marschan József es. kir. bányász-mérnök Selmecezről, Petkó János es. kir. bányatanácsnok és tanár a selmecezi bányász tanozában, és Zipser András tanár Besztercebányáról megjelenvén, Kubinyi Ágoston elnöklete alatt határozatott először is az országot a társulat keletkezése — és előnyeire hirdapok útján figyelmeztetni, programot és aláírási iverket szétküldözni, és végre 1848-iki aug. 18-ra és 19-ére Pestre egy közgyűlést hirdetni, addig is pedig a társulat ügyei vezérlete elfogadására a hasonló vállalatoknál buzgalmáról hazaszerte ismeretes és szakjártas gróf Andrássy György határozatott az elnöklő úr által tisztelettel megkérteni, de a nagyon tisztelt gróf ezen ajánlatot közbáratra egy 1848-ik május 1-jéről Pozsonyból írt levele nyomán el nem fogadta. A többi határozatok az 1848-ki év ismeretes viszonyai miatt nem teljesíthetettek, a később bekövetkezett szomorú hadi korszak tudományos vállalatoknak nem kedvezett, s így a magyarhoni földtani és bányász társulat ügye is két egész évig szunnyadott.

III. Bécs. A fegyvercsörgés elhangzása után az emberboldogító eszmék ujra felmerültek és a földmívelési s bányászati miniszterium az

ban. Itt szállal fel utóljára, érezvén, hogy nem sokára közel van végórája. — Itt mondotta el néhány szóval hattyúdalát.

állam szükségletei bölc s méltánylása következtében ő Felségének terveket nyújtott be egy cs. kir. birodalmi földtani intézet alapítása végett, mely legmagasabb határozat következtében 1849-iki 1-ső deczemberben életbe is lépett, az intézet élére osztálytanácsnok Haidinger Vilmos úr személyében egy oly férfi állítatván, kinek tudományos eredmények előállításában fáradhatatlan tevékenysége és nagyszerencsége magában elegendő arra, hogy azon nagy remények és előnyök, melyeket egy ily intézettől méltán várhatni, fényesen be fognak teljesedni. — Az eszközök, melyekkel ezen intézet császár ő Felsége parancsára ellátatott, császáriak és egy nagy birodalomhoz méltók. Ezen örvendetes események arra birták kir. tanácsos Kubinyi Ágoston urat, hogy 1850 ki márczius hóban a lapokba egy »a birodalmi földtani intézet és az országos muzeum« — czimű külön cikket igtasson, melyben a földtani társulatokra nézve érdekes eszméket fejteget, és azoknak szükségét a koronaországokban, kiemeli későbbre osztálytanácsnok, és a birodalmi földtani intézet igazgatója Haidinger Vilmos úr Bécsből 1850. april 10-én irt levelében nézeteinek muzeumi igazgató, Kubinyi Ágoston ur nézeteivel tökéletes öszhangzását nyilvánítá, és kimondá, hogy a feladat oly nagy, miszerint igen igen ohajtandó, hogy a birodalmi földtani intézet mellett a koronaországokban a már meglevő hasonnemű magánegyletek fenntartassanak, az alakulók előmozdítassanak, és mindenhol hasonlók alakulására ösztön nyujtassék, melyek mindnyájan függetlenül, de barátságosan a közös munka és közös haladás nagy elve szerént egymás mellett működjenek. Ezen nézetekből kiindulva a birodalmi földtani intézet igazgatósága a földmívelési és bányászati magas ministeriumnak azon kérelmét nyujtatta be, miszerint kegyeskednék fontolóra venni, nem volna-e tanácsos oly országokban, hol még földtani magánegyletek nem léteznek azok létrejövetelét előkészíteni, a magas ministerium hasonló egyletek nagyfontosságáról és hasznáról meggyőződve, oda nyilatkozott: hogy szívesen fogja az ily egyletek alakulására célzó felhívásokat az alája rendelt hivataloknál pártolni, és azokat részvételre felszólítani, a szükséges lépések megtételét a birodalmi földtani intézet igazgatóságára bizván.

IV. Pest. — Az előadottak következtében a földtani intézet igazgatósága 1850-ik május végével a bécsi cs. ásványgyűjtemény első örsegédét Dr. Hörnes Mór urat Pestre küldé, hogy az alakuló társulat tagjaival, magát érintkezésbe tegye, a tisztelt ur Kubinyi Ágoston ő nga történetes távollétében Engel Sándor, Fuchs Vilmos, Kovács Gyula, Kubinyi Ferencz, Mikecz András, Nendtvich Károly, Petényi Salamon és Szabó József t. cz. urakat hívá össze előleges tanácskozmányra, melyben a következő vezérpontok állapítottak meg: 1) Kubinyi Ágoston ur fel-

Halljuk a jegyzőkönyv szavait: „Doctor Zipser Endre hazánkfia és tudósaink jeles veteránja szót emel mondván: hogy bár német nyelven és német ruhában szól, azért magyar érzet lakik s magyar szív dobog keblében, 80 éves életének munkáságát is azon magyar hazájának ohajtja szentelni, melynek emléket magával viendi azon utjára is honnét még senki sem tért vissza. — E meleg szavakat harsogó éljen követé. *)

kéretik egy »magyarhoni földtani társulat nevű« egylet alakulhatására felsőbb helyről engedelmet eszközölni. — 2) Kovács Gyula megbíztatik ezen társulat számára alapszabályokat szerkeszteni, és az egybehívandó közgyűlés eleibe terjeszteni. — 3) A társulat minden gyűjteményeit a m. nemz. muzeum gyűjteményeivel egybeolvasztja. — 4) A társulat célja honunk tudományos földtani vizsgálása.

A felsőbb engedelem beérkezte után 1850-iki július 6-án közgyűlés tartatott, melyben a társulat magát alakultnak nyilvánította; a felolvasott alapszabályok vizsgálat végett egy külön bizottmányhoz utasítottak, ugyanezen gyűlésen elnökül Kubinyi Ágoston, titoknokul Kovács Gyula és pénztárnokul Wagner Dániel urak választattak meg. Eltávolíthatlan akadályok miatt a második közgyűlés csak 1850-ki sept. 3-án tartathatott meg, melyben az alapszabályok végképen elfogadtattak. Eszterházy Pál ő herczegsége pártfogónak kikiáltatott; tiszteleti tagokul: báró Geringer Károly, gróf Thun és Thinnfeld minister urak, osztálytanácsnok Haidinger Vilmos, gróf Almásy Móríc ministeri tanácsnok, Russegger József, gr. Andrassy György és Hauer József t. ez. urak választattak; — egyszersmind a július 6-án tett választások megerősítetvén, alelnökül Kubinyi Ferencz, másodtitoknokul Szabó József tanár ur választatott; választmányi tagok lettek a tisztviselőkön kívül: Marschán József, Mikecz András, Nendtvich Károly és Petényi Salamon teljes czimű urak.

Ezen ténynyel végződik a magyarhoni földtani társulat keletkezésének története, további története azonos működésének és hatásának történetével.

*) Lásd: a magyar orvosok és természetvizsgálók 1864. aug. 24-től szeptember 2-ig Marosvásárhelyt tartott X-ik nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai. Pest 1865. 34 lap 14. Knöpfler Vilmos titkár ur emlékbeszédet, olvas fel boldogult Smidl Adolf, Lang Ferencz és Zipser András felett.

Az előadás után Kubinyi Ágoston ur felszólalt, indítványozván, hogy Zipser Andrásnak, ki magyarhont ásvány- és földtani tekintetben a külfölddel annyi áldozattal és sikerrel ismertette meg, s kinek a vándorgyűlések s magyarhoni földtani társulat létrehozása körül oly sok érdeme van, emlékkő állíttassék Besztercebányán a sirkertben. A kiviteli

Zipser életrajza.

A nevelésterén ritka szorgalommal tanusított érdemei elismeréseül ő Felsége legkegyelmesebb urunk királyunk által Ferencz József renddel diszítettett fel; mintegy két évvel halála előtt pedig szinte ő cs. kir. Felsége által nyugdíjjal ajándékozott meg, mi reá nézve jótékonyan hatott; mert nejétől, — ki virágzó leánynevelő intézetének jobb keze volt — a kérelhetlen halál által megfosztatván, ő pedig elbetegesedvén, az egykoron virágzó nevelő intézettel felhagyni kénytelenített; mint tanító azonban még a mult 1863-ik évben is fáradhatlan szorgalommal a reá bizott leány-iskolában folyvást órákat adott, 1864-ik év elején azonban szemlátomást gyengült, mig ugyanazon 1864-ik évi febr. 20-án földi pályáját befejezte.

Számtalan diplomákkal, rendjelekkel és herczegi tanácsosi czimmal feldiszítve legnagyobb czimnek tartotta a tanítói czimet, erre és arra, hogy hazáját föld- és ásványtani tekintetben a tudományos világgal megösmertette, büszke volt, és méltán lehetett is, mert terra incognitának tartatván, e tekintetben Magyarország ezen vád alól azt feloldozta. —

A magyar orvosok és természetvizsgálók 1864. aug. 24-től sept. 2-ig Maros-Vásárhelyt tartott X-ik nagygyűlése alkalmával Knöpfler Vilmos titkár emlékbeszédet olvasván fel boldogult Schmidl Adolf, Lang Ferencz és Zipser András felett, Kubinyi Ágoston indítványára Zipser András emlékezetére Besztercebányán a sirkertben emlékkő állíttatni határoztatott, a kivitel a középponti bizottsagra ruháztatott, mely aláírás útján bejövendő pénzen állítandó siremlék elkészíttetését ezen életrajz írójára bizta.

A siremlékre aláírás útján oly összeg jött be, hogy a költ-

---

módról ez úttal részletesen nem szól, de annyit mondhat, hogy a nagy gyűlésnek terhére nem fog esni, arra kéri a közgyűlést, hogy ez indítványt elfogadni, s a kivitellel a központi bizottságot méltóztassék megbízni.

Kovács Endre ur Zipsernek, a ki a tavali nagy gyűlésen még birt erővel tőlünk örökre bucsút venni, hasonlólag meleg szavakban emelé ki bukros érdemeit s az indítványt pártolja.

A közgyűlés Kubinyi Ágoston úr indítványát elfogadta s a középponti bizottságot megbizta azon kéréssel, hogy a dolog mibenlétéről a XI-ik nagygyűlést értesíteni ne sajnálja.

ségek fedezése után még annyi marad fenn, hogy az tőkésített-
vén, a bejövendő kamatok elegendők lesznek az emlék fenntar-
tására.

E sir emlék egy jó barátot, köztiszteletben álló hű polgárt
hires nevelőt és természet vizsgálót illeti, ki bokros érdeménél
fogva, melyeket a tudomány gyarapítására hazánk földfeletti
és alatti kincseinek megösmertetése által egy félszázadnál to-
vább najdnem szakadatlanul tanusított.

Nem czélom életét tovább ecsetelni annál kevésbé érdemeit
elősorolni; mert már maga ez emlék a nem minden napi em-
bernek jelvénye — a közjó előmozdítására és a tudomány gya-
rapodására intézett egykori törekvéseinek és hű szolgálatainak
polgártársai, baráti és tisztelői által nyilvánított elismerést hir-
deti; — olyan jutalom ez, melynél egy egy halandó polgártár-
saitól többet nem várhat, nem követelhet.

Zipser András első, a ki mint tudós és természetvizsgáló
egy egész testülettől, milyen az 1864. évben Maros-Vásárhelyt
összesereglett magyar orvosok és természetvizsgálók vándor
gyülekezete volt; siremléket nyert, melyet a tisztelt nagygyü-
lés közakarattal — még pedig Beszterczebányán oly város
kebelében, melynek hű polgára volt, az ottani sirkertben felál-
littatni határozott.

Ezen életrajz első lapján látható, a kérdéses, egy gulát áb-
rázoló sir emlék, mely granitból, földkérgünk legerősebb és leg-
tartósabb kőzetéből készült — legillőbb a föld és ásványtannal
egykoron foglalkozott természetvizsgáló tudós számára. — Va-
lamint az egyiptomi, a világ legnagyobb siremlékei és gulái az
idő viszontagságaival daczolva kiszámíthatatlan évezredek
óta állanak; úgy ezen emlék is, ha különben szentségtörő kezek
megkimélik, hosszú kiszámíthatatlan hosszú idő alatt hirdetendi
az elhunynak érdemeit és irányadóul fog szolgálni a boldogult-
hasonló hazai tudósunk tudományos fáradozásainak hasonlóan
nyilvánítandó elismerésére nézve.

E siremlék átadásakor akarva vissza kellett emlékeznem
tanuló ifjuságom gyönyörűséggel töltött napjaimra, tanítóimra
— tanuló társaimra, kik közül már csak ketten élnek —
Schimko Dániel egykori hires, most nyugalomban lévő tanár a
bécsi evang. protestans egyesült theologiai akademiánál és

Drexler . . . . Besztercebánya városa a jót, hasznost folytonosan előmozdító lelkes polgára; a ki fiatalabb korában senatori hivatalt viselt — elhunyt rokonaimra, kikenél mint a besztercebányai egykoron virágzó iskola nevéndéke — boldog órákat töltöttem — több országgyűléseken volt követtársamra a tántoritathatlan hazafi, a város javát, érdekét férfiasan védő Szumrák Jánosra; fedhetetlen hűségéről, hazafiságáról híres polgármester Glabits Józsefre.

A legrégibb időkre visszamenve a mai napig, Besztercebánya város kebelében és Zólyom megyében századok óta valódi nemes lelkű hazafiak szerepeltek, kik a híres bányavárosnak és megyének vezetői s tiszta keblű polgártársai voltak — ki ne emlékeznék a Radvánszky, Beniczky, Zolnay, Rutkay, Plathy, Fischer, Dubraviczky, Roth, Géczy, Batik, Szumrak, Glabics nevekre, esmerősök ezek nemcsak e város és megye kebelében, de széles e hazában — a szorgalmas hazafi érzelmű hazája-királya iránt hű nép s polgárság e dísznevekkel össze van forva.

Besztercebánya város valamint Zólyom megye hazánk jólétét, boldogságát és nagyságát a démocraticus eszmék terjedésében vélte feltalálni, úgy levén meggyőződve, hogy az emberiség végcélját nem az egyes osztályok számára fenntartott privilegiumok, de a közszabadság és törvény előtti egyenlőség képezik. Sokat kellett küzdenünk a privilegiumait féltő önző oligarchiával; — szerencsés valék mint Nógrádmegye egyik követe az 184 $\frac{3}{4}$ -iki országgyűlésen, midőn a városok rendezéséről volt szó, Besztercebánya város, egyik akkori követe a lelkes és tántoritathatlan jellemű Szumrákkal e téren karöltve működni, az érintett országgyűlésen nem jutottunk ugyan a kívánt célhoz, de 1848-ik évben leráztuk az oligarchia bilincseit, és a nagy Isten megjutalmazá fáradozásainkat, mert azóta egyénileg milliók lettek e hazában szabademberekké.

A harc azonban, fájdalom, még most is tart; a nép követeli állampolgári jogait, követeli a szabadságot! Hasztalan kapaszkodnak az oligarchák önzésüknek kedvező dicasteriális rendszerféle — a végdiadal a népé lesz!!!

E harcban kiváló szerep jutott a városoknak. Ezeknek kell vezetni a föld népét, ezeknek kell a józan szabadság zászlóját lobogtatni, Besztercebánya város lelkes polgárai ezt

pedig tettel is bizonyíták be ; — teljes hitem, nem felejtkezendnek meg a hivatásról, a midőn a haza új küzdelemre hívja fel őket ; erősen hiszem, ezentul is összetartók lesznek. Eddig sem keresték Besztercebánya város szabad polgárai az ideiglenes nagyok kegymosolyát, mert ez csak a szolgák tulajdona, ezentul is szabad polgárok maradandnak, mert így mindenkor nyugodt lélekkel és felemelt fővel járhatnak polgártársaik között.

Besztercebánya város nemcsak hű és szorgalmas polgárokat, de híres bányászokat, orvosokat, ügyvédeket, művészeket jó mesterembereket, kereskedőket, iparosokat nevelt keblében — Lissovinyi Sámuel, Fischer Gottfried híres practicus orvosok voltak — Lissovinyi Vilmos nevezetes bányász és vegyész ennek testvérbátya László jeles tabularis ügyvéd valódi juris peritus és classicus deák volt — a még most is élő Libay Sámuel remek műveiről, melyeknek egy része a magyar nemzeti muzeumban, látható, híres ezüstműves — Besztercebánya városa azon hazai városok közé tartozik, a hol igen jó és pontos órák készültek *) **) Szomszédságában Radvánban hazánkban a legjobb és legtartósabb kések a külföldön is mint jeles árucikkek jó keletnek örvendenek. — Királyfalván Wesselényi Ferencz egykori kastélyában a legrégeb idők óta még dicső emlékezetű Ferencz király alatt is a legjobb és legerősebb kardok készültek, melyek a kurucz világban — III. Károly alatt a törökök elleni csatákban, de kivált az osztrák birodalom megmentésekor, midőn Nádasdy Ferencz alatt a magyar felkelő sereg a francia sereget a Rajnán túl kergette — a Bajorok ellen és a híres 7 esztendő háboruban szerepeltek.

Besztercebánya város nagyhirű egyházi szónokokkal is dicsekedhetik — nagytisztelettel emlékeznek vissza annak hű polgárai Geduly Lajosra a híres dunamelléki ágostai ev. superintendensre és mostani független s tiszta jellemű országgyűlési képviselőre, a ki kitünő ékesszóllással hirdeti egyforma

---

*) Jellemző hogy a múlt században Krum Mátyás híres órás volt — ezen mesterség a családban atyáról fiuramenvén által, jelenleg is 2 Krum jeles órás.

**) Besztercebányán kívül híres órák készültek : Nagy-Váradon, Vácson, Budán, Pozsonyban, Nagyszombatban.

szónoki tehetséggel magyar, német, szláv nyelven a szent Isten igéit — az ágostai evang. egyház jelenleg is nagytehetségű magyar, német és szlav nyelvű szónokkal — Doleschal Sándorban — dicsekszik.

E városi és megyei hazafiak diszkoszorujában méltó helyet foglalt el Zipserünk is, ki mint polgár, nevelő és természetvizsgáló, nemcsak e város, megye, de a haza háláját kiérdemelte, és méltó arra, hogy érdemei halála után egy siremlék által is elismertessenek.

Zipser mint tudós és jeles föld és ásványtani gyűjtemény-nyel bíró, a külföldiek előtt, kik nagyszámmal fordultak meg a magyarországi bányavárosokban, kivált Selmecezen és Besztercebányán, nagy hirben állott; — valamint a védelmi harc előtt ha idegen Pestre jött leginkább két kérdést intézett a vendéglőshöz, lesz-e és mikor megyei gyűlés? és a magyar nemzeti muzeum is gyakran kivált ha németországi volt Petényi Salamon akkori muzeumi őr felől tudakozódott; azon szerint ha valaki a külföldről Besztercebányát látogatta meg első teendője volt Zipser után kérdezősködni, a kit meg is látogatott; — a boldogult vendégeknyvet tartott, mely birtokomba jutott, ebben nevezetes külföldi nevek fordulnak elő. Ezen vendégeknyv kezdődik 1815-ik évi június 1-ső napján, és tart 1862-ik évi sept. 9-ik napjáig.

A magyar orvosok és természetvizsgálók Maros-Vásárhelyt 1864-ben tartott nagygyűlése a boldogult emlékezetére sirkövet állíttatni rendelvén, annak elkészíttetése a középponti bizottmány által reám bízott, az aláírási ivenk szerinti összegről 1865-ik évi november 24-én a következő számadást adtam át a középponti bizottmánynak:

1. A magyar orvosok és természetvizsgálók középponti bizottmánya eleibe alúlirott által külön tudósítás mellett			
f. é. aug. 14-én terjesztett jelentés szerint Pesten mint	frt.	kr.	
középponti helyen bejött	86	—	
2. A marosvásárhelyre küldött iv szerint	20	—	
3. A Besztercebányára küldött iv szerint	27	30	
4. A kezemnél volt és ide mellékelt iv szerint	283	80	

5. Egy a pozsonyi gyűlés alatt köröztetett iv szer.	15	—
6. Ifj. Wagner Dániel ive szerint	2	—
az egész bevétel	434	10

Készpénzbeli kiadás.

1. Gerenday Antal úrnak, a kinél a kérdéses siremléket megrendeltem és 360 osztr. ért. frtért. kialakultam az egyezség kötésekor	100	—
2. Palkovics György magyar nemzeti muzeumi famulusnak, a ki az ajánlatokat az illető adakozóktól beszédte	4	—
3. Gerenday Antal úrnak lefizettem a hátra levő összeget	260	—
4. A siremléknek Besztercebányára lett átszállíttatásáért a nagytiszteletű ágostoi lelkész Doleschal Sándor úrnak	28	—
összes kiadás	392	—

Összehasonlítás:

Bevétel	434	10
Kiadás	392	—
Maradvány	42	10

Pesten, 1865. évi nov. 24.

Kubinyi Ferencz.

Ezen számadás a középponti bizottmány részéről kiküldött albizottmány által megvizsgálatván, minden kitételeire nézve helyesnek találtatott.

A maradvány úgymint a költségek fedezése után fennmaradt és a siremlék fenntartására fordítandó 42 frt. 10 kr. oszt. ért. összeg szinte a középponti bizottmány határozata következtében általam Besztercebánya város előljáróságának küldetett. A tisztelt város azonban a f. é. apr. 4-én hozzám intézett levele mellé 695. sz. a. csatolt határozata folytán a szándékolt cél könnyebb és olcsóbb módoni elérhetése tekintetéből a kérdéses 42 ft. 10 krból o. é. álló összeget magának a sirkert tulajdonosának, t. i. a helybeli ág. evang. hitvallásu községnek, melynek közvetlen felügyelete alatt a sirkertben levő valamennyi siremlék áll átadni rendelte; mi folyó évi mártius 9-én a helybeli egyházi előljáróságnak elismerése szerint, valósággal meg is történt.

A czimlapon látható siremlék gula alakban 7' láb 9" hüvelyk magas, minden oldalon egyformán dolgozva s fényesítve (sulya mintegy 40 mázsára tehető) manthhausi granitból készült: az egész egy vízlejtőségű tetőbe végződik egyforma szögben faragva 3 darabból, u. m. alsó talap, postament és gulából áll, a betűk gazdagon aranyozvák; a gúla egyik lapjára a következő felirat van vésvé:

A MAGYAR ORVOSOK

ÉS

TERMÉSZETVIZSGÁLÓK

X-İK GYÜLÉSE HATÁROZATÁBÓL

Dr. ZIPSER ANDRÁSNAK

1865-ik évben

Született 1783. november 25-én.

Meghalt 1864. február 20-án.

Zipser földi maradványai Besztercebányán az ágost. evang. úgynevezett felső városi sirkertben lévő Révay család sirboltjába tétettek le ideiglenesen, onnan azonban az ágostai evang. templom melletti nagy temetőbe fognak áttétetni, hol is egy halom állittatván, az emlék arra fog helyheztetni, a domb pedig rozsákkal kiülttetni. — E szép terv kivitelén nem szabad kételkednünk; mert Besztercebánya város lelkes polgárainak csak akarni kell, és a cél utó van érve.

E siremlék elhunyt barátunk, híres nevelőnk és természetvizsgálónk érdemei elismeréseül szolgáljon, a késő ivadék pedig ezen emléket végső megtiszteltetésnek tekintvén, győződjék meg arról, hogy a veteran természetvizsgáló az emberiség javára és a tudomány előmozdítására tett érdemeit nem csak a művelt külföld, de a haza is méltányolta és elismerte. Békében nyugodjanak földi maradványai — örök álmában senki által nem bolygatva.

MTA
KIK

